

scat Butlletí

de la Societat Catalana de Terminologia

Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Gener-febrer de 2014 | Núm. 40 | ISSN: 2013-4673 | Crèdits

scaterm.iec.cat

En aquest número...

Les nostres notícies
El terme és notícia... a l'OBNEO
El terme és notícia... a la XV
Novetats
Agenda
Perfils terminològics
El web recomanat

Recordeu que...

...us podeu **subscriure** al butlletí si no el rebeu encara.

...podeu adquirir i consultar la revista *Terminàlia* i les obres de la col·lecció «*Memòries de la Societat Catalana de Terminologia*» al Portal de Publicacions de l'IEC.

...ens podeu fer arribar els vostres suggeriments, notícies o novetats per al proper butlletí. Només heu d'escriure a scaterm@iec.cat.

Les nostres notícies

Terminàlia

Ja està disponible **en línia** el número 8 de la revista *Terminàlia*. Aquest número està dedicat al panorama actual de la terminologia a Europa i conté una entrevista a Jan Hoel, president d'AET. En la secció «Espai de trobada» hi ha un article sobre la terminologia al Parlament Europeu i un altre sobre TermNet. L'espai «Semblança» està dedicat a Eugen Wüster.

En aquest número també trobareu tres articles que tracten de la terminologia catalana en l'àmbit informàtic (Anna I. Montesinos), de la falta de referència lexicogràfica en la terminologia musical (Elisenda Bernal i Andreu Gallén) i de l'ensenyament del llenguatge d'especialitat (María Mercedes Suárez de la Torre i Mónica Naranjo Ruiz).

Ben aviat, els socis i subscriptors de la revista en rebreu un exemplar en paper.

Memòries

Ja està disponible, dins el Portal de Publicacions i en accés obert, tot el contingut del llibre *La terminologia en les ciències de la vida, en la química i en el món educatiu* («Memòries de la Societat Catalana de Terminologia», 4), que recull les informacions relatives al VI i al VII Seminari de Terminologia i a la XI Jornada de la SCATERM. Aquest llibre ha estat a cura de Miquel Àngel Sánchez Ferriz, vocal de Publicacions de la SCATERM.

En aquest moment, el Servei Editorial de l'IEC està treballant en l'elaboració de l'EPUB, que podran descarregar-se tots els socis. Com que és el primer llibre amb aquest format que es fa a l'IEC, el procés pot ser una mica més costós del que ho serà en el futur.

Premi SCATERM 2014

En el número 36 d'aquest butlletí us vam anunciar que s'havia fet pública la tercera convocatòria del Premi de la Societat Catalana de Terminologia. En aquesta convocatòria s'han rebut dos treballs, que han estat acceptats a tràmit. La ponència, constituïda per Judit Freixa (vicepresidenta de la SCATERM), Elisabet Solé (membre del Consell de Redacció de Terminologia) i Rosa Mateu (cap del Servei de Llengües i Terminologia de la UPC fins l'any 2006 i membre de la Fundació Torrens-Ibern), els està avaluant. El resultat dels premis serà oficial un cop ratificat pel Ple de l'Institut d'Estudis Catalans. El 22 d'abril es farà un acte públic de lliurament de premis.

El terme és notícia... a l'OBNEO

Un adjectiu *reconeixible* però no normatiu

El *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2) recull dues formes adjectives relacionades amb el verb *reconèixer*. D'una banda, tenim *reconeixedor* -a, un adjectiu format amb el sufix -dor que fa referència tant a aquell 'que reconeix o examina' com al fet de ser 'susceptible d'ésser reconegut'. De l'altra, *recognoscible* (l'entrada del qual ens remet a la segona accepció de *reconeixedor*), format a partir de *cognoscible*, un cultisme pres directament del llatí.

Tanmateix, sembla que aquestes dues solucions no són prou satisfactòries, ja que els parlants catalans n'han afegit una altra: *reconeixible*. El procés de formació que ha seguit aquest adjectiu és propi del català: al verb *reconèixer* se li ha afegit el sufix -ble, que expressa possibilitat, i els uneix la vocal temàtica -i-, pròpia dels verbs de la segona conjugació que es combinen amb aquest sufix passiu, tan productiu sincrònicament. En la llengua catalana hi ha altres verbs, caracteritzats pel fet de ser transitius o intransitius amb un argument intern tema, que han seguit aquest mateix procés d'adjectivació, com ara *beure* - *bevable*, *vendre* - *vendible*, *témer* - *temible*. Pel que fa a la forma negativa, tant la forma d'origen culte com la detectada en l'ús, afegeixen el prefix *in-* (amb l'al·lomorfa *ir-*), i formen així els mots no recollits al diccionari *irreconoscible* i *irreconeixible*.

El *Diccionari català-valencià-balear* documenta l'ús de *reconeixible* a Víctor Català, i n'indica la confluència amb l'adjectiu castellà *reconocible* (que segueix el patró regular), fet que pot haver reforçat l'èxit de la forma en català. L'adjectiu *reconeixible* es recull per primera vegada a l'Observatori de Neologia el 1995, mentre que *irreconeixible* ja havia aparegut el 1990. La major part dels exemples de tots dos adjectius es concentren a partir del 2008. Vegem-ne uns quants usos:

Per a Suïssa, adoptar el nom de *Elvetia* en segells i monedes no és cap problema ja que és un nom fàcilment **reconeixible** per a tothom d'arreu del món, ja que CH (Confederació Helvètica) és el distintiu internacional i el nom del país. [*El Temps*, 20/01/1997]

Bé, sóc conscient que la redacció d'aquests articles s'allunya del llenguatge habitual d'una Constitució, però té l'avantatge que com a mínim no sembla córrer perill que li passin el ribot fins [a] deixar-lo **irreconeixible**. [*El Periódico*, 02/05/2010]

El director de la venda, Simon Shaw, va declarar llavors a EFE que el quadro del pintor noruec és una de les poques imatges que transcendeixen la història de l'art i que tenen un abast global, potser només darrere de la Mona Lisa, i va considerar que defineix la modernitat i és instantàniament **reconeixible**. [*El Periódico*, 13/07/2012]

Aquestes dues formes adjectives s'escriuen i se senten cada vegada amb més freqüència als mitjans de comunicació catalans, probablement perquè la seva formació és més directa i transparent que no pas

recognoscible, que té un caràcter culte i que molts parlants desconeixen, o *reconeixedor*, que els parlants poden tendir a associar més amb el significat actiu del sufix *-dor*. A més, tot i que el significat de *reconeixible* ja queda recollit en aquests dos equivalents, en català trobem altres casos en què conviuen un derivat d'una base verbal existent i un cultisme extret del llatí, com ara *fermentar* - *fermentable* - *fermentescible* (format analògicament sobre el llatí *fermentescere*) o *digerir* - *indigerible* - *indigestible* (del llatí *digerere*).

Així doncs, vist que *reconeixible* i *irreconeixible* han seguit un procés de formació corrent, que el seu ús està cada vegada més generalitzat i que hi ha altres casos de derivats acceptats en les seves diferents variants morfològiques, cultes i patrimonials, seria interessant plantejar la incorporació d'aquests dos adjectius als diccionaris per tal d'omplir el buit que va portar els parlants a adoptar-los.

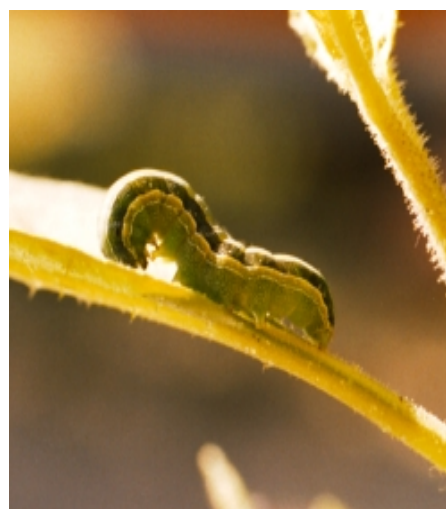
Alba Milà
Observatori de Neologia

El terme és notícia... a la Xarxa Vives

Elicitor, un inductor al calc

És un fet que la major part dels neologismes terminològics es difonen per primer cop en anglès i que les altres llengües els van adoptant o adaptant com bonament poden. Afortunadament, molts dels termes nous són de base grecolatina, cosa que en facilita l'adopció al català i a altres llengües romàniques, fins al punt que l'adaptació es fa inconscientment.

Hi ha, però, un tipus de termes de base llatina amb els quals cal anar alerta: es tracta de mots anglesos d'origen llatí que s'usen en el discurs especialitzat i que poden arribar a ser termes en determinats àmbits, però que no formen part del cabal lèxic del català o d'altres llengües romàniques, que usen altres mots per expressar idees similars. És el cas de la denominació *elicitor*, que ens hem trobat en textos de botànica, concretament, en fitopatologia.

Spodoptera exigua

Font: Wikipedia

El mot *elicitor* prové del llatí *elicitor*, que al seu torn és un derivat del verb *elicere* 'estirar', 'fer sortir', 'excitar', 'provocar'. En anglès trobem el verb *to elicit* en qualsevol diccionari de llengua general, com el Merriam-Webster, on apareix definit de la manera següent: «*to draw forth or bring out (something latent or potential); to call forth or draw out (as information or a response)*». En català (o en castellà), no disposem d'aquest verb. En el seu lloc es recorre a altres expressions, com ara *provocar*, *induir*, *desencadenar*, *suscitar*, etcètera.

A més d'aquests significats generals, en anglès també trobem un ús terminològic de *elicitor* que fa referència a la substància produïda per un paràsit (com ara la larva de *Spodoptera exigua*) que provoca en la planta hoste una resposta defensiva. Com es pot deduir d'aquest significat especialitzat, el terme botànic *elicitor* s'ha creat mitjançant el mecanisme d'especialització semàntica, és a dir, s'ha atribuït un significat més precís a un mot ja existent. En català, però, l'ús de *elicitor* només es pot explicar com a manlleu o calc de l'anglès, ja que si apliquem el mateix mecanisme de creació lèxica que en anglès, en català obtindríem probablement un terme botànic com ara *inductor*.

Cal, doncs, bandejar *elicitor* en favor de *inductor*? Tenint en compte que *elicitor* és un llatíisme, no podríem adoptar-lo per a referir-nos únicament a aquest significat especialitzat? Aquesta opció té diversos avantatges: a) tots els especialistes coneixen i usen força aquesta denominació (el trobem fins i tot en el *Diccionari de botànica* d'Antoni Aguilera i Felisa Puche); b) el fet de donar a un concepte especialitzat una denominació específica és més aclaridor; c) és una forma llatina que no es fa gens estranya a la nostra llengua. A més, encara hi podem afegir un altre element a favor: en francès, la Commission générale de terminologie et de néologie de França ha recomanat oficialment la denominació *éliciteur* per a aquest concepte (tal com recull el *Grand dictionnaire terminologique* de l'Oficina Quebequesa de la Llengua).

El problema de l'adopció d'aquest mot és assegurar-se que no actuarà com una denominació «invasiva», és a dir, que no traspasarà els límits conceptuals per als quals s'adopta i acabarà ocupant altres espais no previstos inicialment. El cas és que, a la llarga o a la curta, res no pot impedir-ho; ja que si hi ha un mecanisme que permet restringir el significat d'un mot (com ha fet l'anglès amb *elicitor* en el camp de la botànica), també és possible fer el contrari, és a dir, ampliar-ne el significat. Encara més, si disposem del nom *elicitor*, és molt probable que acabem havent d'acceptar tota la «parentela» (*elicitar*, *elicitació*) i deixar que la campin. De fet, en l'àmbit de la psicologia trobem molt usades les formes *elicitar* (*elicitar una resposta*) i *elicitació* (*elicitació d'una resposta*), que no sembla que quedin gens justificades, ja que, en aquests contextos, l'ús d'aquestes expressions (calcs de l'anglès) no aporten res significativament nou i, per tant, seria preferible l'ús de verbs com *induir*, *provocar* o *desencadenar*, més entenedors. Però si acceptem *elicitor* en botànica, com justificarem que en psicologia no es puguin *elicitar* respostes?

Per tant, l'acceptació de *elicitador* en el camp de la botànica, tal com s'ha fet en francès, té el risc que la cosa se'n escapi de les mans i ens el trobem en qualsevol context. Per això, considerem preferible proposar la denominació *inductor* per al cas que ens ocupa. De fet, aquesta denominació també es troba en textos especialitzats (en català o en castellà), cosa que fa pensar que per als especialistes és també una forma acceptable i relativament usada. De fet, en anglès també es troben molts textos en què tot fa pensar que l'ús de *elicitador* o de *inducer* és indiferent, com en aquest cas: «*Chemical elicitors (inducers) seem to predispose the original defence mechanisms in plants against diseases or produce some new compounds supporting it*».

En conclusió, vistos els pros i els contres de l'acceptació de la denominació *elicitador* en el camp de la botànica, pensem que seria preferible evitar-la si encara hi som a temps (és a dir, si els especialistes en la matèria encara usen altres formes alternatives, com ara *inductor* o *desencadenant*). És clar que també s'haurà de tenir en compte què fan altres llengües, per no quedar-nos sols rebutjant *elicitador*: ja hem vist que en francès s'ha acceptat; per al castellà, en canvi, només ens consta que tant en el *Diccionario crítico de dudas inglés-español de medicina*, de Fernando A. Navarro, com en el *Vocabulario inglés-español de bioquímica y biología molecular*, publicat a la revista *Panacea* i consultable també en aquesta [pàgina](#), es desaconsella l'ús de *elicitador*.

Àngels Egea
Vocal de la SCATERM
Serveis Lingüístics de la UB

Novetats

Butlletí d'informació del TERMCAT, núm. 27

Butlletí d'informació del TERMCAT, núm. 28

Diccionari de dret administratiu (Termcat)

Llengua i Ús, núm. 53 (revista tècnica de la Direcció General de Política Lingüística)

«**Mou-te en català**» (campanya participativa de la UFEC)

Puntoycoma, núm. 135 (butlletí dels traductors espanyols de la Unió Europea)

Revista de Llengua i Dret, núm. 60 (revista de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya)

Vocabulari de dret penal i penitenciari (Termcat)

Agenda

GLAT 2014: «Adaptations aux Diversités : médiations et traductions, approches interdisciplinaires» (Brest, 2-4 de juny). Data límit per a la presentació de resums, **16 de febrer**.

Perfils terminològics

Un maridatge de ciències i llengües

Ara que estan de moda els maridatges de bons vins amb determinats àpats, he volgut aprofitar aquest neologisme semàntic que encara no ha entrat al nostre diccionari normatiu per a significar les meves dues passions intel·lectuals: la lingüística (especialment la catalana) i les ciències no purament matemàtiques (aquestes darreres sempre se m'han resistit).

Havent començat la carrera de farmàcia quan ja treballava a jornada completa, al cap d'un any i mig em vaig adonar que no ho podria compaginar tot (la feina professional, les classes teòriques, les pràctiques de laboratori i les classes de problemes). Després d'una reflexió de catorze mesos —mentre complia el servei militar obligatori a les Illes Canàries—, vaig arribar a la conclusió que, ultra la química aplicada, la meva passió era la llengua catalana, que em va semblar que m'exigiria una dedicació inferior de temps i que em permetria compaginar la carrera de filologia catalana amb la meva dedicació laboral diària.

La correcció de textos al Parlament de Catalunya (textos legislatius, sobretot) fou la meva primera feina com a corrector professional un cop llicenciat (abans només havia corregit i traduït externament per a editorials privades). Aquesta especialització durà fins al 1991, any en què vaig passar a ser el corrector de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Aquest nou càrrec m'abocà a la correcció i a la recerca terminològica en un ventall d'especialitats molt ampli (només apunto una mostra ben recent: enguany hem assessorat i corregit des del Servei de Correcció Lingüística una part del *Diccionari jurídic*, el manual *Fonaments d'economia*, la part de química d'un glossari sobre les ciències del sòl i el *Diccionari d'historiadors de l'art català*).

A més, l'edició catalana dels **manuals oficials** de la Unió Internacional de Química Pura i Aplicada (IUPAC) i, especialment, la represa del **Projecte Scriptorium** de traducció al català i edició de **manuals universitaris** de referència dels primers cursos de carrera, esdevinguda l'any 2006, m'ha posat en contacte amb terminologia

molt especialitzada i recent que, en part, no havia estat normalitzada en català. L'avantatge de tenir a l'abast bons especialistes de tots els àmbits, com ho són els membres de l'IEC, ha estat essencial per a reeixir en tots aquests projectes editorials. Així mateix, aquest contacte tan estret amb el discurs i la terminologia científics m'ha permès d'elaborar criteris d'estil per a moltes publicacions i col·leccions d'obres, i fins i tot trobar una metodologia d'aprenentatge dels coneixements que els professionals de la llengua han de tenir per a poder revisar i compondre correctament fórmules matemàtiques, físiques i químiques, que és una de les mancances que encara hi ha en la formació de la majoria dels traductors i correctors de textos científics a casa nostra.

Aquest maridatge de coneixements i pràctiques científics, lingüístics i lexicogràfics que he pogut assolir al llarg dels anys ha tingut tres influències determinants de científics eminents: la de M. Teresa Cabré, pel que fa a la lexicografia i la terminologia en general; la de Ricard Guerrero, pel que fa a la microbiologia i a la bioquímica, i la de Salvador Alegret, pel que fa a la química i a la física, especialment arran dels treballs que hem compartit en relació amb el portal [CiT](#) (Terminologia de Ciències i Tecnologia) de l'Institut d'Estudis Catalans, que ha estat obert al públic a final del mes de juliol del 2013 i que arrenca amb cent setanta mil registres i moltes obres pendents de ser incorporades a la cerca transversal amb finestra única de consulta que és el [CercaCiT](#).

Josep M. Mestres
Servei de Correcció Lingüística
Institut d'Estudis Catalans

El web recomanat

La Neolosfera

El 22 de gener l'Observatori de Neologia va celebrar el 25è aniversari amb la presentació de la [Neolosfera](#), un blog dedicat a difondre els neologismes que l'Observatori recull des de 1989.

Cada entrada del blog presenta un neologisme lexicogràfic nou que es pot haver format de maneres diferents: per exemple, paraules manllevades d'altres llengües (*indie*), paraules noves formades amb prefixos (*copagament*) i sufixos (*exitós -osa*) o bé paraules que ja existeixen però que han incorporat un significat nou (*cúpula*). Les entrades inclouen informació gramatical bàsica, el tipus de neologisme de què es tracta, contextos en què s'ha recollit la paraula, així com una petita explicació relacionada amb la formació o l'ús de la paraula.

L'objectiu de la Neolosfera és acostar al públic general la tasca que l'Observatori de Neologia porta a terme des de fa vint-i-cinc anys i mostrar els mecanismes que la llengua catalana emprà per a cobrir les necessitats denominatives i expressives amb què es troba.

Font: Obneo

CiT, el nou portal terminològic de l'IEC

CiT
Terminologia de Ciències i Tecnologia

Notícies - Enllaços - Crèdits - Patrocinadors

El portal CiT (Terminologia de Ciències i Tecnologia) consta de diverses interfícies, com ara una biblioteca en línia d'obres terminològiques (BiblioCiT), les quals poden ser consultades individualment de manera avançada. El total d'unitats terminològiques catalanes recopilades fins ara és aproximadament 170.000.

Consta també d'un motor de cerca avançat (CercaCiT), que permet consultar totes les obres de la biblioteca BiblioCiT simultàniament, o per grups temàtics. Actualment, podeu consultar 118.342 unitats terminològiques catalanes de 31 obres.

Així mateix, la interfície ContextCiT permet trobar exemples d'ús de termes apareguts en les revistes especialitzades recollides en l'Hermetoteca Científica Catalana.

BiblioCiT
Biblioteca en línia d'obres terminològiques

CercaCiT
Cercador transversal dels termes continguts a BiblioCiT

ContextCiT
Cercador d'exemples d'ús de la terminologia científica

El dia 21 de gener es va presentar el portal **CiT** (Terminologia de Ciències i Tecnologia), un projecte de de la Secció de Ciències i Tecnologia de l'Institut d'Estudis Catalans que posa a l'abast de tothom obres terminològiques publicades per l'IEC o vinculades a aquesta institució.

Aquest projecte ha comportat la digitalització d'obres que ja estaven exhaurides, com *Novetat i llenguatge* de Lluís Marquet, o d'obres que ja no es tornaran a imprimir en paper, com el *Diccionari enciclopèdic de medicina* o el *Diccionari de geologia* (publicats anteriorment per Enciclopèdia Catalana, que n'ha cedit els drets a l'IEC). També aplega obres més recents, com el *Diccionari jurídic*.

El portal consta de tres parts: BiblioCiT, biblioteca en línia que permet fer consultes a cadascuna de les obres que integren aquest portal; CercaCiT, interfície que permet la cerca simultània a totes les obres del portal (encara que actualment només fa la cerca a un conjunt reduït), i ContextCiT, cercador personalitzat de Google que fa cerques dins les publicacions científiques periòdiques que recull l'Hermetoteca Científica Catalana, que actualment conté més de disset mil articles científics.

Font: **Vocabulària**

D'acord amb el que estableix la Llei orgànica 15/1999, podeu exercir el dret d'accés, de rectificació, d'oposició i de cancel·lació de les vostres dades per correu electrònic a scaterm@iec.cat.